

ערך נסתם

(*) נסתם ותתמה באומרו בנסתם כי הנון איננו מן היסוד למען לא

נאחו במלה אחיות הסמך כמו מסה ומריבה (שמות י"ז ז')

כי כאשר לא נוכל להסיר המ"ם ינחמנו למען נח כן לא נוכל

להסיר נון נסתם למען מסה לא זה הדרך ולא זו העיר כי כל

מביני חכמה יודון כי נח לא נגזר מן ינחמנו כי אם נקרא לפי 5

הענין כאשר ינחמנו ויניח לנו מעצבון ידינו ואשר דמית כי יש

מהשמות אשר יגזרון מפעלים ואחרים הנזרים מהם לא ידמו להם

כמו ותקרא את שמו שמואל לא נקרא שמואל למען שאלתיו כי אם

למען י"י רצתה חנה לכנור לו שם יהיה בו אל כאומר כי מ"י

שאלתיו וכה החבירו רב סעדיה בספר ואלה שמות (1) אשר 10

פטר כאמרנו ואמר לא נקרא נח למען ינחמנו כי אם על הענין

ולא שמואל על שאלתיו כי אם על יי אבל לו היתה גזרת נח מן

ינחמנו ופתרון אחד אזי אמרת כמו מסה ומריבה אשר גזרתם מן

נסתם ולא יתכן לאמר כי גם מסה לא נגזר מן נסתם כי אם

על הענין נקרא נח וגם מריבה יורה על זאת ומלה אחרת 15

תאמץ הענין למסת נקיים ילעג (לויכ טי ג"ג) גם פה מ"ה תאמר

נפשך ומה יקחך לבך הלוא הוא מגזרת נסה והן נמצא הנון אתנו

נאחו כי לעת מקרה יעלה וחוא אשר אהב מנחם לפתור וגם

המסות הגדולות (דברים ז' י"ט) יורה ופתרון המה מסותיו ומופתיו אשר

כמו ניסה מצרים במיאנם לשלח העם להורות האמת אל תעלים 20

בבן מביש ומכלים :

(1) עין לעיל במבוא בנידון טס ספר זה.

מנחם דף 127 (*) ז"ל מנחם ס' מתחלק לב' מחלקות וכו' השני מסה ומריבה (שמות י"ז ז')
אשר נסוניאבותיכם (תלים צ"ה ט') נסתם את ה' (שמות י"ז) עכ"ל.

דונש דף 20 ז"ל דונש נסתם והבאת בפועלים האחרים ועל נסתם את ה' לאמר
ואמרת כי אין בו יסוד כי אם הסמך כי מצאת ויקרא שם

המקום מסה ומריבה ובאומר כי הסמך יסוד המלה לא יפוג כל חכם
ונבון כי תאמר אסה והסמך במשקל אשר הצו על משה (במדבר כ"ו ט')

ערך הרות

(*) הַרְוֹת וְהַשִּׁיבוֹת עָלֵיו בִּפְתָרוֹ עַל בְּקַעַם הַרְוֹת הַגִּלְעָד (עֲמוֹס ח' י"ג) לִשְׁוֹן
הַרְוֹת שׁוֹבֶתֶךָ וְזֹאת הִיא כִּי הַפְּשָׁעִים כֹּלֶם הַבָּאִים בַּעֲנִין מַעֲשֵׂה
אֲבוֹרִיּוֹת חֲמָה בְּאוֹמְרוֹ עַל דּוֹשֵׁם בַּחֲרָצוֹת הַבְּרוֹל (סו) וְעַל שִׁרְפוֹ עֲצֻמוֹת
אֲדוֹם לִסִּיד (סו כ') וְאֵין בְּבִקּוּעַ הָרִים וְעִרִים וּמִדִּינוֹרֹת אֲבוֹרִיּוֹת כִּי
5 לֹא נֹאמַר הָעֲנִין כָּלוּ בַּעֲנִין אֲבוֹרִיּוֹת כִּי אִם רָצָה לְהַגִּיד פְּשָׁעֵיהֶם
הֵן בְּאֲבוֹרִיּוֹת הֵן בְּלֹא אֲבוֹרִיּוֹת הוּא מְזַכֵּירוֹ שֶׁם כֹּאשֶׁר מִצְאָנוּ כְּתוּב
בְּהוֹכִירוֹ פֶּשַׁע זֶה עַל הַגְּלוּתָם גְּלוּת שְׁלֵמָה (סו סו כ') וְאֵין בִּפְשָׁע זֶה
אֲבוֹרִיּוֹת כִּי אִם בִּשְׁרָפוֹ עֲצֻמוֹת מֶלֶךְ אֲדוֹם לִסִּיד וְלֹא נִמְצָא בְּהַרְיוֹת
קִטְנֵיהֶם וּגְדוּלְיָהֶם כֹּאשֶׁר דִּבֶּרְתָּ כִּי אִם בְּקִיעַת הָרִים לְהַרְחִיב גְּבוּלָם
10 כָּל עֲנִין אֲבוֹרִיּוֹת כִּי אִם לְמַעַן סַחֲתָם עִרִים לֹא לָהֶם וּבְקַעַם
הָרִים מִגְּבוּל שְׂכִינֵיהֶם נִחְשָׁב לָהֶם לְפֶשַׁע כֹּאשֶׁר נִחְשָׁב לִיהוּדָה
מֵאוֹם בְּתוֹרַת י"י וְעֲזֹבָם חֲקִיו וְאֵין בְּדִבְרֵי הַזֶּה אֲבוֹרִיּוֹת וְאִם הִיא
בְּמִקְצַת הַפְּשָׁעִים דִּבְרֵי אֲבוֹרִיּוֹת לֹא נוֹכַל לֹאמַר עַל כֹּלָם כִּי
בְּאֲבוֹרִיּוֹת נֹאמְרוּ וּמִבְּנִין הַמְּלָה וּנְקוּדַתָּה תוֹסִיף אוֹמֵץ בְּדִבְרֵי
15 אֵינָנָה הִרָה בְּאוֹמְרוֹ הַרְוֹת הַגִּלְעָד וְתִהְיֶה הָהָא בְּסִמְכָה כְּמוֹ וְתִהְיֶה לִי
אִמִּי קִבְּרִי וְרַחֲמָה הָרַת עוֹלָם (יִרְמְיָה כ' י"ז) זֶה הִרָה אֲבָל לְסִמְכָה
נִהְפְּכָת הָהָא תִּי"ו כְּמוֹ שְׁנָה שְׁנַת גְּאוּלִּי (יִשְׁעִי ק"ב ד') וְהָהָא נְקוּדָה

וְלֹא כֵן בַּעֲבָרֵי לֹא יִתְכַּן כִּי לֹא נוֹכַל לְהַסִּיר נִי"ן וְעַל נִסְתָּם מִן הַיִּסּוּד
לְמַעַן שֶׁם מִסָּה כֵן אִמֵּר וִיקְרָא אֶת שְׁמוֹ נַח לֵאמֹר זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעֲשֵׂינוּ
(בְּרֵאשִׁית ו' כ"ט) כֹּאשֶׁר לֹא נוֹכַל לְהַסִּיר מ"ם יִנְחַמְנוּ לְמַעַן נַח כֵּן לֹא
נוֹכַל לְהַסִּיר נִי"ן נִסְתָּם לְמַעַן מִסָּה וְכו' וְכו' עַכ"ל.

(*) ז"ל מִנְחָם הַר מִתְחַלֵּק לִג' חֲלָקִים אֶחָד עַל הַר סִינִי (שְׁמוֹת י"ט י"א) הַר וַנְחָם דָּף
73 נִבְנוּנִים (תָּלִים ס"ח ט"ז) עַל בְּקַעַם הַרְוֹת הַגִּלְעָד עַכ"ל.

וז"ל דּוֹנָשׁ הַרְוֹת וְהַכָּתָה בְּחֵלֶק אַחֵר עַל בְּקַעַם הַרְוֹת הַגִּלְעָד עִם מִפְּנִיךְ
הָרִים נִזְלוּ (יִשְׁעִיה ס"ד ב') וְאֵין הַרְוֹת כִּי אִם כְּמוֹ הִרָה
וַיּוֹלְדָה וְהַתְּבוּנָה לְפֶשַׁעִים הַנִּכְתָּבִים עִם הַפְּסוֹק הַזֶּה תִּדְעַ כִּי הֵם כֹּלֶם מַעֲשֵׂה
אֲבוֹרִיּוֹת בְּאוֹמְרָם עַל דּוֹשֵׁם בַּחֲרָצוֹת הַבְּרוֹל אֶת הַגִּלְעָד (עֲמוֹס א' ג') עַל שִׁרְפוֹ

שב"א וזה הדין לקביצה כאשר נאמר יפה ולסמיכת יפת תאר (דברי
כ"א י"א) ולקביצת (1) כמו כן יפות ולא יפות הזהר פן תהיה לגדופות
ולחרפות:

26

ערך
יגב

(1) ולקביצת רלה לומר אם בזה במספר רבות מן יפה יפות ונחמם וסלעדיין וכל הדור הקול משתמש
בשם קבוצת חמם רבני דוק ושחמם.

	והחביר יו"ד יקר	ויגע עיקר
5	ולו היטב חקר	מצאם נעדרים
	בנאמני עדים	אשר הם מגידים
	שניהם היודים	לעת מקרה סרים
	ועתה אזכירם	למטה ואבארם
	ושמה אחבירם	במלים נחבירים
10	וגם יו"ד יבשרת	מיוסדרת ישרת
	הלא זה הבשת	יסופר בשערים

26

ערך יגע

(*) דע כי ארבע [אותיות] האלה האל"ף והה"א והו"ו והי"ד נחלשים
במלים וגם כי יאחזו בה אחיזת שאר האותיות כי נראה גם 15
בהשתרשם לא ישתרשו השרשת רעיהם כי לעת מקרה יעלו (1) כמו
יגע נראתה הי"ד מיוסדת במלה ונשרשת בה ובהחקר היטב נמצא
יסודה נחלש ואיננו עומד עמידת הגימ"ל והענין מצאנו כתובה וגעתם
י"י בדבריכם (מלאכי ב' י"ז) תפול הי"ד מן המלה ויהי כאשר ראה מנחם
כה ויכתבנה במחברת הגימ"ל כי אמר יסוד העיקר הגימ"ל והע"ן 20

עצמות מלך אדום לשיד (שם) על בקעם הרות הגלעד ובקוע הרות חיות
היא אכזריות כשריפת העצמות ואין אכזריות בבקוע הרים ומדינות עכ"ל.

ונחמם דף * ז"ל מ נ ח ס גע מתחלק לר' מחלקות וכו' השלישי יניעי כח (איוב ב' י"ג) אל
57 תינע שמה (יהושע ז' ג') אל תינע להעשיר (משלי כ"ג ד') וכו' כל
דברים ינעים (קהלת א' ה') הונעתם ה' בדבריכם (מלאכי ב' י"ז) עכ"ל.
דונש דף 30 וז"ל דונש יגע והבאת ואתה עיף ויגע (דברים כ"ה י"ח) במחברת ג'
והוא ממחברת יו"ד כי הוא בו מן היסוד ואם תאמר הנה הי"ד

אשר לא יסורו מהמלך בכל מיני הצטרפה² ואם היתה היו"ד
 כמיוסדת הנה לעת מקרה תעלה מהמלך ושתה אותה יו"ד מן
 היסוד והשיבות עליו ואשר נשאך לשום אותה עיקר ראותך בפעל
 עבר באמר ינע יגעת י והנה לך פעלים רבים שעברו ונאחזים
 5 יו"דיהם ולעת מקרה יעלו כמו ידע שור קונהו (שע"י ח) מדוע לא
 אמרת כי הוא יסוד וכמוהו ישבתי במשקל יגעתי והושבתי
 במשקל הוגעתי והוא אשר אמר מנחם בתחלת ספרו כי יש
 מלים אשר נראים יסוד כמו יצאת מן צאת הכוכבים ויספת מן
 ספות הטאת (שע"י ז ח) וכהנה הרבה ולכן אמרתי כי היו"ד הוגעתם
 10 (מ"ב י"ז) לא באה לתמורה כי נמצאו רוב פעלים מוצאים כמוצא
 הזה באמריך הודעת הוכחת הושעת ולא נאמר כי וי"ו הושבת
 במקום יו"ד ישב באה ולא וי"ו הודעת תמורת יו"ד ידע הנה וי"ו
 ה כח ה הוקעת אין בהם תמורה כי אין במלה יו"ד אשר תתחלף
 בה וי"ו וימצא במרחבי הלשון ותוצאותיה משקלותיה מלות שוים
 15 ביסוד מהפעלים השניים והשלישים ושנויים במיני מהלכותם
 מראה נקידתם כי יש מלים כהצטרף ממנה בה"א בראשיתה תהיה
 הה"א פתוחה ויש אשר מחזק בה וי"ו ונקודה עליה ולא נדעו דברים
 אלה ולא נמצאת תכליתם כי אם על המשכיל לדעת אותם ולעמוד
 על משמרתם כמו אלה הוכיח הושיב הוסיף הועיל בו"ו ונקודה
 20 עליה ויצאו המלים האלה מתחת ממשלתם ויתחלפו אלה מאלה
 היטיב העיר ולא אמר הושיב העיר וגם אלה השוים במשקל אחד
 היטיב ורעיו גם הם ישתנו ויתחלפו איש מרעהו בהצטרפם כי
 תאמר מן היטיב היטבת ומן היפר היפרת ולא נמצא הפירוש והעיר
 סר מן היסוד ככתוב והוגעתם ה' בדבריהם אומר כי היו"ד והנקודה הבאה
 תחת היו"ד שניהם במקום היו"ד עומדים ולא תוכל להכחיש ביאת היו"ד במקום
 היו"ד כי הנה כתוב בספרך כי וי"ו הוה נביר לאחיק (בראשית כ"ז כ"ט) בא
 במקום היו"ד ולכן עליך להודות כי מיסוד היו"ד כמו אל תינע שמה והתכוון
 דעת לנפשך ינעם עכ"ל.

26 נשתנה משניהם כמו העירותי מצפון (שע"י ח"ב כ"ה) ה"א פתוחה ולא ערך תאמר העירותי להיות שב"א כמו הטיבותי רק לענין הזה גבול אשר מחנהג עליו ולא יעברנהו והוא על אותיות הגרון והם אהה"ע נג כאשר העירותי החלתי החתות ביום מדין (שע"י ט"ג) וכאלה הרבה והבאתי המשקלים האלה להראות לשון העברית ולדעת כי יש 5 מלים שוים בפנים ויוצאים בפנים אחרים ודע כי האימר ביו"ד יגע שהוא עיקר ישגה כי הגימ"ל והעי"ן הם הנאחזים לא בפעל עתיד ולא בפעל עבר וכן אמרת ביו"ד יבש כי הוא יסוד והיא נופל כמו יו"ד יגע באמריך גוער בים ויבשהו (מנחם ח"ד ד') ולו היה יסוד ה' משנה היו"ד כמו ייפהו (ירמ"י י' ד') :

10

(1) לעת מקרה יעלה, ונענין ולפי העלות הענין (במדבר י' י"א) מלשון סילוק והקרה ר"ל לפעמים יסודו מן הנולה כאלו אינם מן היסוד ונמנעת אחיה ונשתנושים תחת יסוד או שורש. (2) בכל מיני הצטרפה, ר"ל כל שם או פעל אשר נשתנו ונעלם ונקרא ע"י הסמיכות רבוי וכנוי וכדומה ונכנה מנחם ומלמדיו וכל הדור הקודם בשם הצטרפה.

ולמ"ד בלשדי יסוד שם בלבדי

ולמד בלשדי כלמ"ד לגברים

והשורה בניבים שבבים ושכבים

ובו נאם כריבים אמרי נחברים

15

והשיב באגורה אשר לא כתורה

ולפידים הורה ככידור לאפורים

27

ערך לשדי

27

ערך

לש"י

(*) לשדי והשיבות עליו בחבריו נהפך לשדי (תלים ל"ב ד') עם ואת

20 שדוד מה תעשי (ירמיה ד' ז') ותאמר כי הלמ"ד יסוד בלא

פתרון וראיה כי אם בחזקת יד ותאמר לשד השמן (במדבר י"א ח') בלח

השמן וכל האומר בלמ"ד לשדי כי הוא מוסיף לא יתכן פתרון מפני

אשר ידמה השמן אלי שמן חלקו (מזקוק ח' ט"ז) ומן זמן וזמן מכדיל

מנחם דף 171 (*) ז"ל מנחם שד. מתחלק לה' חלקים האחר ואת שדוד מה תעשי (ירמיה

ד' ל') וכו' נהפך לשדי (תהלים י"ב ו') עכ"ל.

גדול בנקודה והנה אומר כי הלמ"ד מוסיף רק כי לא אדמה זה
 השמן אלי שמן חלקו כי ידעתי כי ביניהם מברל בנקודה ובפתרון
 ויהי פתורו והיה מעמו כמעט אשר לשד השמן ויהי השד סמך
 אלי שמן ומעמו מלעיל כמו ובשרי כחש משמן (תהלים ק"ט כ"ד) וכמורו
 5 וחבל עול מפני שמן (ישעיה י' כ"ז) ונאמר שמן משמן כחפץ מן חפץ
 ושפל מן שפל ודבק מן דבק ועוד יש להשיב כי לא מצאנו הפך
 בבי"ת כי אם בלמ"ד ויהפך לדם יאוריהם (תהלים ע"ח מ"ד) וכמורו
 והפכתי אכלם לששון (ירמיה ל"א י"ב) וכמורו נמצא מעט מוער בלא
 למ"ד ובלא בי"ת כמו ההופכי הצור אגם מים (תהלים קי"ד ח') וענינו
 10 לאגם מים וחלמ' ש למעינו מים (סם סוף פסוק) יורה עליו ולא נמצא
 הפך נופל על בי"ת כלל:

28

דרך שבבים

28

ערך

שכנים

(* שבבים ופהרת כי שבבים (הושע ח' ו') כשביבי אש בלא עד כי
 אמרת זה קרוב ליה ולא יתכן ביען כי המשקל כה הוא
 15 רדיד ירד שביב ולא תאמר רדדים ירדים שביבים:

ז"ל דונש לשדי והבאת בחלק אחד נהפך לשדיעם ואת שדור מה תעשי והוא
 14 במחברת למ"ד והדומה לו והיה מעמו כמעט לשד השמן
 (במדבר י"א ח') כמעט לח השמן והלמ"ד בשניהם מן השרש ופתרון לשד
 השמן לח ובאומרו כי הלמ"ד בו יסוד נסמך אליו שמן כדת הלשון יהודית
 ומשפטה והאומר כי הלמ"ד מוסיף הוא על שד לא יתכן פתורו מפני
 אשר ידמה לשד אלי שדים סופדים (ישעיה ל"ב י"ב) וידמה שמן אלי כי
 בהמה שמן חלקו (חבקק א' ט"ז) ובין שמן ושמן מובדל גדול בנקודה וכו'
 ופתרון נהפך לשדי נהפך לחי בחרבונני קיץ עכ"ל.

וז"ל מנחם שב הרביעי וישב ממנו שבי (במדבר כ"א א') קים ברק ושבח
 169 שביך (שופטים ה' י"ב) וכו' כי שבבים יהיה ענל שומרון
 (הושע ח' ז') עכ"ל.
 דונש דף 36

(* ז"ל דונש שבבים ורמית כי שבבים יהי ענל שומרון (הושע ח' ו') אלי
 וראית בשביה (דברים כ"א י"א) שבו ויבזו (בראשית ל"ד כ"ט)
 הדומה לו לא ינה שביב אשו (איוב י"ח ה') ופתורו כי לשביבי אש יהיה
 ענל שומרון ושבבים קרוב לשביבים מן השוברים עכ"ל.

ערך אנורה

(*) **אנורה וחשיבות עליו בהחבירו אנורה עם אוגר בקיץ**
(משלי י' ה') **וספרו מעיד כי כה אמר רוב הא"לפין הראשונים**
וחת'כונים והאחרונים אין להם כח כי לעת מפרה יעלו כאתמול
מתמול אנחנו מן נחנו ולאדיב (ש"א ב' ל"ב) **מן מדיבות** (ויקרא כ'
ל"ז) **ומן כרשיון** (צדק ג' ז') **ארשת ואזרוע מן זרוע ואנורה מן**
נרה וחשיב עליו בעלילות וכה אמרת (1)

(1) **וכה אמרת, קאי אלמטה וכ"י ה' כחוב כלי הפרט ושרש ילחר ה' מוכלע כש' אנורה ולכ"י**
כחמי רוח בין הדברים.

ערך יצהר

(*) **ביצהר בהחבירו במחברת יו"ד ותאמר אין היו"ד מהיסוד כאמרך**
בין שורות'ם יצהירו (איוב כ"ד י"ח) **דע כי לא גזר כי יסוד הוא**
חיו"ד כי אם כה אמר יתכן להיות מיוסדת למען כי הוא שם ויתכן
להפילו משם בין שורות'ם יצהירו ובספרו כן הוא כתוב שם במחברת 10
צד"י צהר מתחלק לב' מחלקות צהר תעשה לחבה (צד"י י' ט"ז) **בקר**
וצהרים (ירמ' ל"א י"ב) **תירש ויצהר** (דברי כ"א כ"ח) **בין שורות'ם יצהירו** (איוב

כ"ד י"ח):

מנחם דף 15 (*) **ז"ל מנחם אגר האחד לאנורה כסף** (ש"א ב' ל"ו) **אוגר בקיץ בן משכיל**
(משלי י' ה') **וכו' כולם לשון קביצה המה עכ"ל.**

דונש דף 46

וז"ל דונש והבאת כחלק אחד לאנורה כסף עם אנרה בקצור מאכלה (משלי
ו' ח') **וכן לא יראה כי האנורה היא כנרה וכו' והאנורה והנרה**
הם שני שמות משמות השקלים עכ"ל.

מנחם דף 101 (*) **ז"ל מנחם יצהר תירושך ויצהרך** (דברים י"ד כ"ג) **ועל תירוש ועל יצהר**
(ירמיה ל"א י"ב) **שמן זית הוא עכ"ל.** **ובערך צהר ב' צהר**

דונש דף 92

מתחלק לב' מחלקות השני בין שורות'ם יצהירו (איוב כ"ד י"א) **דגן תירוש**
ויצהר (דברים כ"א נ"א) **כל חלב יצהר** (במדבר י"ח י"ב) **עכ"ל.**

וז"ל דונש יצהר והבאת תירוש ויצהר במחברת יו"ד ואין חיו"ד מן היסוד
כאמרך בין שורות'ם יצהירו הוסר מיסודתו עכ"ל.

ערך כידורי

ערך

כידורי

(*) כידורי והשיבות על פתרו כידורי אש יתמלשו (לויב מ"א י"א) מנזרת
 דוד והיא תשובתך כי לא יאות לדמות הלפידים כסדירות
 (לקדירות) ודמית כך הלפידים לקדירה והעשן דימה לרוד נפוח ככתוב
 מנחיריו יצא עשן כדוד נפוח ואנמון (סס סס י"ב) ולא יתכן לדמות
 5 הלפידים לדבר אשר דימה אליו העשן כאשר לא ידמה העשן
 בלפידים יודע כי לא דימה הלפידים כקדרות כי כה אמר מנחיריו
 יצא עשן כמו העשן היוצא מן הדוד ולא לרוד ופתרון מפיו לפידים
 יהלכו כה הוא מפיו לפידים יצאו כמו יתמלשו הלפידים מדורי אש
 אשר בשבת הקדירה האש ובהרבות אש ועצים תחתנה נתלהב
 10 תוכה ויוצא הלהב מפיה ולכן דימה כצאת ממנה חלפידים לקדירה
 כצאת ממנה הלהב ולא דימה הלפיד לקדירה ויהיה כ"ף י"ד כידורי
 ככ"ף י"ד כיקוד (שע"י י"י) ולא ככ"ף י"ד כידור (לויב ט"ו כ"ד) כשאמרת :

והנא אל חי חיבר	והוא שאל דבר
אשר לא ישבר	כלילי שמורים
15 ונא לא שב הניא	ושמו כעין שני
ולא עשה אני	כמעשיו הארורים
ומה היה זומם	בסור ממסכן מ"ם
ושמעו ישתומם	ונבהל באמרים
ושם מגדל ארמון	וצלמות צלמון
20 וגם פתר אנמון	אנמים ויאורים

(*) ז"ל מנחם דוד השני כפיו מדוד תעברנה (תל' פ"א ז') כידורי אש ונחם דף
 63 (לויב מ"א י"א) כדוד נפוח ואנמון (מ"א י"ב) והכה בכיור או
 יתמלשו כדוד (ש"א ב' י"ד) ענין קדרות חמה עכ"ל.
 13 וז"ל דונש והבאת בחלק אחד כידורי אש יתמלשו עם והכה בכיור או
 כדוד ופתרת כידורי אש יתמלשו קדרות וכן לא יאות להורות
 כי אין לדמות הלפידים כקדירות וכדורים אמנם כי העשן הוא אשר דומה

32 ערך נא

32
ערך

(*) **נא** והשיבות אשר לא כדת במוצאך נא עם למה תניאון (במדבר ל"ב ז')
לשון שבירה ותאמר כי אין פתרון תניאון כי אם לשון מניעה
וכמוהו אם הניא אביה (במדבר ל' ו') ואין המניעה נופלת על הלב כי
אם השבירה:

ערך זה אינו שלם לעינינו כי על ההשגה שעשה ע"י פתרונו ונמלנו אחת שתי נגלות אינו נמשך כלום
ואחת רק בכנפי ההשגה בנידון מלת תניאון גם דברי מנחם במדבריו אינו שלם לפנינו ע"ש ומדברי
חשונת הלמוד דונס בערך נא נראה כי מנחם וחלמידי חסדו בפתרונו לא שבו ומכל זה לא נמלא לפנינו כלום:

33 ערך מסכן

33
ערך
מסכן

(**) **מסכן** ועקרת מ"ם מסכן (קהלת ד' י"ג) מן היסוד ותשימהו משרת
והש בית עליו בפתרו אוהו במחברת מ"ם (בלא עת) ולא

לדוד נפוח ככתוב מנחיריו יצא עשן כדוד נפוח ואנמן ולא יתכן לדמות
הלפידים לדבר אשר דמה אליו העשן כאשר לא ידמה העשן ללפידים ועקרת
הב"ף וי"ד מן שרש כידודי למען קריאתך אותו כדודי אש והב"ף והי"ד
לא יסורו מן יסוד כידוד כאשר לא יסודו מן יסוד כידוד (איוב ט"ו כ"ד) ואומר
כי פתרון כידודי אש להבי אש ולא יתכן להיות הכ"ף משרת ויהיו הלהבים
כידודים ולא דודים עכ"ל.

מנחם דף 121
דונס דף 21
(*) ז"ל מנחם נא השני הניא מחשבות עמים (תלים ל"ג ו') ואם הניא אביה
אוהת (במדבר ל' ו') שמן ראש אל יניא ראשי (תלים קמ"ה')
ולמה תניאון (במדבר ל"ב ז') ויתכן להיות מנורתם אל תאכלו ממנו נא
(שמות י"ב י"ט).

ז"ל דונס נא והבאת בחלק אחד אל תאכלו ממנו נא עם למה תניאון
את לב העם ופתרת אותו אל תאכלו ממנו שבור כמו ועצם
לא תשכרו בו (שמות י"ב מ"ו) ותעשה מצוה אחת משתי מצות ותורה אחת
משתי תורות וכן לא יאות להורות באמרות ה' הטהורות ופתרון אל תאכלו
ממנו נא כמשמעו בלשון ערבית חי ואם תאמר אין מצונו ה' אלהינו לאכל
כי אם דבר אשר יראה לאכל והבשר הנא לא יראה לאכל מפתרוןך אשיבך
כי הבשר הנא יראה לאכל כי יקרא הבשר הנא בלשון ערבית הבשר יבא
באש ולא יצלה הישב והבשר ההוא יאסר אלהינו בפסח והעד אשר העידות
עלי נא למה תניאון אין פתרונו בלשון שבירה כי אם בלשון מניעה ופתרון למה
תניאון למה תמנעון וכמוהו אם הניא אביה אותה אם מנע אביה ומפני הפתרון
הזה לא נוכל לומר אל תניא העצם במקום אל תשכר העצם ולמה תניאון
במקום למה תשכרונ ועוד יאמץ הפתרון אשר פתרו עלי אמוצו אונקלס
המתרנם באומרו לא תיכלון מניה כד חי עכ"ל.

מנחם דף 118
(*) ז"ל מנחם מסך שוב ילך מסכן וחכם (קהלת ד' י"ג) איש מסכן חכם
(שם ט' ט"ו) וכו' ענין דלות הם עכ"ל.

הוא כן כי הוא מהשמות הרביעיים ויורה עליו אשר לא במסכנות
(דברים ס' ט') והוא אחיזה אחיות עיקר:

34

ערך ארמון

34

ערך

ארמון

5 (*) ארמון והשיבות בפתרו ארמון (ישעיה' ל"ב י"ד) ענין עיר וקריה ותאמר
לא הוא כי אם ענין מגדל והוא ערך סבו ציון והקיפיה
ספרו מגדליה שיתו לבבם לחילה פסנו ארמנותיה (ספרים מ"ח י"ד)
ואיזה אומץ יוסף פסוק זה כי אם עליך ותשובה זו עליך ולא לי
כי כבר נקדם זכר המגדלים למה הוצרך להזכיר פעם אחרת כי אם
להזכיר הערים והקריות:

10

35

ערך צפר

35

ערך

צפר

15 (***) וכמו כן השיבות מצפר עורם (איכס ד' ח') בפתרו כמו שחור ותאמר
לא הוא כי אם לשון דבק וסוף הפסוק ילמוד כאמרו יבש
היה כעץ (סוף פסוק) ואמנם ילמד כי בהיות שחור עורם על עצמם
יבש היה כעץ הן לא נשבת הפתרון ועוד לו היה לשון דבוק היה
אומר צפר עורם בעצמם או אל עצמם כי לא מצאנו דביקה נופלת
כי אם על ב"ת או על אל או בלמ"ד כמו דבק לשון יונק אל חכו
(סס ד' ד') בעורי ובבשרי דביקה עצמי (ספרים ק"צ ו') תדבק לשוני לחכי
‡ (סס קל"ז ו')

דונש

78

וז"ל דונש מסכן והבאת טוב ילד מסכן וחכם במחברת מ"ם והוא ממחברת
סמ"ך והמ"ם בו משרת עכ"ל.

(*) ז"ל מנחם ארמון כי ארמון נשש (ישעיה' ל"ב י"ד) וכו' פתרונו כפי מנחם דף
ענינו אלמון וארמון וקריה ומדינה ועיר קרובים מזה עכ"ל. 34

וז"ל דונש ואמרת כי ארמון נשש פסנו ארמנותיה כמו עיר וקריה ומדינה דונש דף
ואין הארמון כי אם כמגדל ומן הכתוב סובו ציון והקיפיה 48
ספרו מגדלותיה תדע כי ארמנות ציון הם מגדלותיה עכ"ל.

(**) ז"ל מנחם צפר צפר עורם על עצמם (איכ' ד' ח') פתרונו כפי ענינו כמו מנחם דף
שחר עורם על עצמם עכ"ל. 151

וז"ל דונש צפר ופתרת צפר עורם על עצמם שחור והפתרון הזה לא נבחר דונש דף
מפני כי סוף הפסוק למד כי פתרונו דבק באמרו יבש היה 91

12

Talmide Menachem I.

ערך צלמות

36
ערך

(*) **צלמות ותאמר כי פתרון אך בצלם יתהלך איש** (תהלים ל"ט ז')
מגזרת וצלמות (תהלים ק"ז י') תסיר התי"ו והוי"ו מן היסוד
ועקרתם מן השורש ותדמה לקדרות במשקל והמשלת הנערה
הוי"ו בצלמות וחנותה בקדרות כהנעתה בשורים וחנותה בתורים
וערכת זה לעומת זה ואין מקרה זה כזה כי אם היא חנויה וי"ו
תורים כי היא מהעיקר וי"ו קדרות לא כן כי לא מצאנו צלמות
מצטרף לאמר ממנו צלמו צלמתי כאשר מצאנו מקדרות וקדרו
השמים (ירמיה ד' ק"ח) קדרתי (שם ח' כ"ה) הקודרים מני קרח (איוב ו' ט"ז)
וקדרות (ישעיה כ' ג') כשהרות ובגרות:

37
ערך

ערך צעק

10

(*) **ויצעק והשיבות עליו בהפרידו בין ויצעק איש ישראל** (שופטים ז' כ"ג)
ויצעק כל איש אפרים (שם ט"ז) **ובין צעק לבם** (איכה ב' י"ח)

כעץ (שם) ונס מאמר על עצמם תבין כי פתרונו דבק כמו דבק לשון יונק
אל חכו ואל במקום על באים בכל המקרא זה במקום זה עכ"ל.

ז"ל מנחם צלם האחד ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים
ברא אותו (ראשית א' כ"ז) אך בצלם יתהלך איש (תהלים
ל"ט) כמשמעו עכ"ל.

דוק וז"ל דונש והבאת אך בצלם יתהלך איש בחלק אחד עם ויברא אלקים
את האדם בצלמו ואין לצלם ולצורה ענין במזמור הכתוב בו

אך בצלם יתהלך איש כי הוא מגזרת חשך וצלמות (תלים ק"ז י') ואומר כי
וי"ו ותי"ו צלמות כו"ו ותי"ו אלביש שמים קדרות (ישעיה ג' ג'). ואם תאמר
למה הונע וי"ו צלמות והונח וי"ו קדרות אומר לא להוסיף על שלשת אותיות
יסודותיהם ולא לנרע מהם כאשר נראה תור ושור במשקל אחד והונח
בקבוץ וי"ו שורים לא להוסיף ולנרע מן העקרים ככתוב בקבוץ תור תורים
ובקבוץ שור בלגל שורים זבחו (הושע י"ב י"ב) לכן נאמר כאשר קדר
יסוד קדרות וקודרים כן צלם יסוד צלמות ולא סדרים (איוב י' כ"ב) עכ"ל.

ז"ל מנחם צעק מתחלק לב' ענינים האחד צעק לבם אל אדני (איכה
ב' י"ח) וכו' השני ויצעק איש ישראל מנפתלי (שופטים ז')

כ"ג) ויצעק כל איש אפרים (שם) וכו' ענין קביצה הם עכ"ל.

מנחם דף
151

ושם ענין ויצעק ויאסף ואמרת ענין ויצעק וצעק אחד כי ההולכים
 למלחמה יצעקו איש לרעהו להצביא הצבאות ודמית בזה הצעקה כי
 היא קריאתה שיקרא איש לרעהו ואין זאת כי לא תהיה צעקה מבלי
 צרה ולא יצעקו אנשי המלחמה כי אם בהנפם לפני האויב ולא נשאר
 בהם כחונשמה נבורתם והיו לנשים אזי יצעקו אל יי להושיעם ככתוב
 5 ויצעקו אל יי בצר להם (תהלים קז"ו) ויצעק אביעזר (שופטים ו' כ"ד) למה
 היה צועק והוא בכחו ועוצם ידו ולא היה נוגף לפני אויב ועוד כי
 לא מצאנו מלשון צעק ויפעל כי אם ויפעל ולכן נאמר בויצעק
 ענין כביצרה וכן פתר יונתן ואתכניש כל אנש ישראל (שופטים ז' כ"ג)
 והצעק לי את איש יהודה (ש"ב כ' ד') יורה [עליו]:

10

ויצעק אביעזר והצעק לי בתנ"ך שלנו הנוסח וילעק והצעק בז"ל ונעלם לשון הענין פה איננו
 מ"ס רק שהיה לפנינו הנוסח בלד"י גם דונש כתב וילעק אביעזר בלד"י והדבר חרש כי לא
 מלאנו בשום ספר מקורה שינוי במלים אלה.

38

38

ערך

ערך אנגמן

אנגמן

(*) אנגמן והשבות עליו בדמותו כדוד נפוח ואנגמן (איוב מ"ח י"ב) אלי
 התשים אנגמן באפו (שם מ"ס כ"ו) ויש להשיב על פתרוןך
 15 אשר פתרת כדוד נפוח ואנגמן מגזרת אנם מים (תהלים ק"ו ל"ה) אשר
 תאמר דימה העשן היוצא מנחיריו לעשן העולה מן האננס ועל
 הבור בסתיו ותשוה נז"ל אנגמן לאבדון וחסרון ושברון ואיננו
 כגון הם כי אלה שמות נלקחים מפעלים כי אבדון הוא מן אבד
 וחסרון מן חסר ושברון מן שבר ולא נמצא לאננס אנגמת אנגמתי
 ולכן לא יתכן לגזור מן אנגם אנגמן כמו שלא נגזר יאורון מן

וז"ל דונש ויצעקו וחלקת לשני חלקים וכו' ופתרת אותו עם ויצעק איש דונש דף
 91 ישראל וכו' כולם לשון קביצה הם וענין אסיפה ולא הם כי
 אם חלק אחד למלחמה יצעקו איש אל רעהו להצביא צבאות עכ"ל.

(*) ז"ל מנחם אנמן הלכף כאנגמן ראשו (ישעי' נ"ח ה') כדוד נפוח ואנגמן מנחם דף
 15 (איוב מ"א י"ב) וכו' התשים אנגמן באפו (איוב מ' כ"ו) כולם
 כפופי קצה הם עכ"ל.

38 יאור ולא נחלון מן נחל ולא שחלון מן שחל ועור מה כח
ערד העשן העולה מן המים כי ימשול אליו העולה מנחיריו הלא בא
אגמון הענין להפליא כחו ולהעצים חרונו ולו מצא עשן תקיף מעשן אש
המשילהו אליו ואף כי ימשלנו לנעלה על המים אלי דוד נפוח:

5 ושמן אשמנים ונגרז גרזינים

ושת פחים צנים כדרך מישרים

והשיב באסופות וכשיל כלפות

כבושת ובחרפות לבאים ולעוכרים

ושת פתרון מן מה ולא ביאר למה

10 בלי הביא דומה ורעים וחכרים

39

ערך אשמנים

39 ערך אשמנים וכה השיבות עליו באשמנים כמתים (ישע' כ"ט י') כמו
אשמנים

במחשכים ותאמר אין פתרון כי אם מגזרת שמן חלקו

15 (חנניק' ה' ט"ו) והאל"ף נוסף כאשר באכזב מן כזב וכה פתרת אותו

כשלנו בצהרים כבנשף והיינו בין החיים השמנים כמתים היבשים

ואיכה בפסוק זכר חיים או יבשים כי לו הענין בן היה על המחוקק

לחקות ועתה הואיל וכן איננו ידענו כי הענין תלוי בין ראש הפסוק

כשלנו בצהרים וכן פתרונו היה הנביא מקונן על גלות ישראל ועל

20 צרתם כי ראה את עניינם ואמר על כשלונם כשלנו בצהרים כבנשף

דונס 97 ו"ל דונש אנמן ודמית כדוד נפוח ואנמן אלי התשים אנמן באפו וכן
48 לא יתכן כי אנמן אשר יושם באף הדג הוא עשב כנמא

וכו' ולכן נאמר כי האנמן הכתוב בפסוק מנחיריו יצא עשן כדוד נפוח

ואנמן הוא כמו אגם מים והנ"ל נוסף כמו נוסף בחברון וכו' התבונן

לאגם או בור בפתחו תראה עשן עולה עליו כעשן הדודים המורתחים

והסירות המנופחים עכ"ל.

ונחם דף *) מנחם אשמן באשמנים כמתים (ישעיה נ"ט י') פתרו כפי ענינו

במחשכים כמתים עכ"ל.

35

נהפך לנו היום ללילה ונכשלנו במחשכים ונפלנו במעמקים כמתים
אשר הם במחשכים וכמהו בענינו במחשכים הושיבני כמתי עולם

(לויק' ג' ז')

40

ערך חותה

40

(* חותה וכן שנית בפתרון כי נחלים אתה חותה על ראשו ערך

חומה

(משלי כ"ה כ"ב) ואמר כה צוה שלמה החכם את האדם

להאכיל הרעב ולו היה שונאו להסירו לחתות נחלי אש הרעב והצמא

מעל ראשו כמו ושמן על ראשך אל יחסר (קהלס ט' ח') ומפנים רבים שנית

5 ואין הפתרון כה להיות חותה מסיר כי אם מבעיר וכה צוה

שלמה לעשות חסד ולגמול טוב להאכיל הרעב ולהשקות הצמא

וגם אם רעב שונאך האכילהו לחם כי ימוך אחיך ומטה ידו ונמצא

מבקש לחם והוצרך אליך האכילהו לחם והשקהו מים ואל תחדל

כי הוא שונאך ואם אתה נמלתו טוב לא נחשב לו כי אם כאילו

10 שמת נחלים על ראשו ואין על האדם דבר קשה מהצמא לראוי

וז"ל דונש באשמנים והבאת באשמנים כמתים במחברת אל"ף ופתרת

דונש 93

אותו במחשכים והוא ממחברת שי"ן כי יסודו שמן חלקו (חכק

א') ונוסף האל"ף עלי שמן באשמנים כאשר נוסף באזכרתה (ויקרא) אש

יסודו זכר וכאשר נוסף באכזב וכו' וכה מראה פתרון הפסוק כשלנו בצהרים

כנשף באשמנים כמתים והיינו בין החיים השמנים כמתי היבשים הישנים עכ"ל.

(* ז"ל מנחם חת השני לחתות אש מיקוד (ישעי' ל') וכו' כי נחלים אתה ונחם 66

חותה על ראשו (משלי כ"ה כ"ב) לשון שרפה ותבערה

המה עכ"ל.

וז"ל דונש חותה ופתרת כי נחלים אתה חותה כוער על ראשו באמרך לשון

שיק ותבערה הוא וכו' ואני אומר לא נקראה מחתה לרליקת האש

דונש 65

כי אם לנריפת נחלים ויחתך ויסחך מאהל ולחתות אש מיקוד יוכיחו כי חותה

על ראשו כמו נורף וחופן מעל ראשו ויאמץ זה הפתרון הפסוק אשר לפני

כי נחלים אתה חותה והוא אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו

מים ופועל הרעב נמשל כפועל האש ככתוב עורנו כתנור נכמרו מפני

זלעפות רעב ועל כן צוה החכם את האדם להאכיל הרעב ולו היה שונאו

להסיר ולחתות נחלי הרעב והצמא מעל ראשו והודיעו כי ה' ישלם לו

והולכו אליו שחות ומבקש ממנו דבר ולכן אמר כי נחלים אתה חותה על ראשו ואשר אמרת מעל ראשך אל יחסר במקום על אמנם כי הפתרון מוכן בלא פשר וחסרון:

41

5

ערך גרז

41
ערך
גרז

(*) נגרותי (תלים ל"א כ"ג) והשיבות עליו בפתרו נגרותי נגרשתי על כי אין לו דומה ויתכן פתרונו מפסוק זה נגרשתי מנגד עניןך ואתה אמרת כי הדומה לו שם הכלי הנבנה מיסודתו והוא גרזן ואם כן מה בא ללמד הלא ככה אמר מן צרף מצרף מן ויקב מקבב וכן נגרותי היה לו לאמר מגרז אבל בבא הנו"ן באחרית 10 המלה משקלו כמשקל ברזל אשר הלמד יסוד:

42

ערך סחף

42
ערך
סחף

(**) סוחף ופתרת מטר סחף ואין לחם (משלי כ"א ג') מטר רועף על ארץ ארורה ואין לחם בלא עד מעיד עליו ואין בפסוק זכר ארץ 15 ותשב עליו בפתרו אותו לשון כליון כמו נסחף אביריך (ירמיה מ"ו ט') וכה הוא דימה האיש העושק הדל להרבות הון למטר סוחף ומכלה

באומרו כי נחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך ואמרתי מעל ראשו או מן ראשו כי יש לנו על כמוהו יתכן להוסיף עליו לפתרון מ"ם או יבא מן במקומו והוא בכל עת יהיו בנדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר לא יתכן פתרונו כ"א באמרנו מעל וכו' עכ"ל.

ונחם דף * ז"ל מנחם גרז נגרותי מנגד עניןך (תלים ל"א כ"ג) אין למלה זו דמיון 59 בתורה ופתרונה כפי ענינה כמו נגרשתי עכ"ל.

ונחם דף * ז"ל דוגש נגרותי ופתרת נגרותי מנגד עניןך נגרשתי מנגד עניןך לפי הענין באמרך אין לו דמיון בתורה ואני אומר כי פתרונו נכרתי והדומה לו שם הכלי הנבנה מיסודתו והוא הגרזן עכ"ל. 57

ונחם דף ** ז"ל מנחם סחף מטר סוחף מדוע נסחף אביריך (ירמיה מ"ו ט') ענין כליון המה עכ"ל. 126

דוגש דף * ז"ל דוגש סוחף ופתרת מטר סוחף ואין לחם לשון כליון הוא ואין סוחף כי אם כרועף והפסוק נבר רש ועושק דלים מטר סוחף ואין 77

הצמחים מן האדמה ומשבית הזרע מעל פני הארץ כי בהיות המטר לא בעתו נמצא מכלה הזרע וככה העושק יכלה הון העושר ולא יצלה:

43

ערך אספות

5

43

ערך
מקשים

(*) אספות גם פה השיבות בפתרו בעלי אספות (קסלם י"ב י"א) מנזרת

אסיפה עקב היותם מאספים את הלוחות ומחזיקים את הדבק למען לא ימוט ואמרת לו היה כן ככה נחקק אוספות ולא אוספות וכן פתר אוספות פיעלות ואינו כי אם נפעלות 10 ומשקל המלה אנודה אפודה עבודה ולולי בעלי לא יתכן הפתרון ורצה בענין בעלי אוספות אשר יש להם כח האסיפה לאסף הלוחות איש אל אחיו למען יתלכדו ולא יתפרדו:

44

44

ערך כשיל וכלפות

ערך
כשיל
וכלפות

15 (***) כשיל וכלפות והשיבות עליו בפתרו כשיל וכלפות (תלים ע"ד ו')

ממיני כלי מלחמה וגזרת כי הם כלי חוטבי

לחם הוא משל לעושק וכו' והמשיל החכם העושר אשר לא יצלה ביד העושק הארור הרש למטר סוחר עלי ארץ ארורה אשר לא תפרה פרי ולא תוציא לחם ולכן נאמר כי הסחיפה כשכיבה וכרעיפה וכו' עכ"ל.

(*) ז"ל מנחם אספות וכמסמרות נטועים בעלי אספות וכו' אספות מנזרת מנחם דף

28

אסופה הם המסמרות המאספים את הלוחות ומחזיקים את הדבק הישב למען לא ימוט להם נדמו רועי ישראל ושפריו ולחם נמשלו דבריהם ורנשנות הפ"א יורה על ענינה כמו אפדה אנדה עבדה והרלתי"ן האלה ובלעדיהן אם ירפיון במלים נעשו פעולים ואם ידנשון נעשו מפעלים עכ"ל.

וז"ל דונש וכתבת בספרך וכו' ונקראו אוספות מפני אשר הם אוספות דונש דף

44

ומדבקות הלוחות ולא יתכן פתרון מפני מה אמרו בעלי אוספות ולו היה כאשר דמית היה על המחוקק לחקות וכמסמרות נטועים אוספות ובאמרו בעלי אוספות ידענו כי האספות הם שמות ראשי המסמרות עכ"ל.

(**) ז"ל מנחם כשיל השני בכשיל וכלפות יהלמן (תלים ע"ד ו') ממיני מנחם דף

110

כלי ברזל מכלי קרב הוא עכ"ל.

עצים ושמת ערך לשון הערב הלא זה סכלות רבוגורת בהם שהם פמישים ואילו היה כן לא נערר מפתרון הפותר בהם כלי קרב ביען כי מצאנו כלי המלחמות פמישים וקרדומות:

45

5

ערך קטן

45

ערך

(*) וכה אמר כי שרש נון קטן וחוציאה מן היסוד ובספרו כתוב במחברת קוף קטני עבה (ו"ח י"ב י"י) שלשתם יסוד אבל במחלסות קט אמר כי יתכן להיות קט מזגרת קטן ולא גזר כה:

קטן

(הריך לבאר כי איינו שלם לפנינו וחסר בראשו ובקופו)

46

46

ערך

10

ערך פגר

פגר

(**) וכה שנית בפתרך אשר פגרו (ש"ח ז' י"י) לשון הריסה מארמית כי הרס תהרסם (שנו"י כ"ג כ"ב) ארי פגרא תפגרינן והשיבות עליו בפתרו אתו נשארו לפי הענין ביען כי אין לו דומה בעברית ופתרונו קרוב משלך כי מה לעברית ולארמית יחד ואילו כל מלה אשר אין לך דמיון אמרנו כי ישלה דומה בלשון ארמית וערב נמצאו 15 הלשונות שוות מכלי הבדלה ולמדנו שאר לשון העברית הנעלם

דונס דף * ז"ל דונש בכשיל ואמרת כי כשיל וכלפות כלי מלחמה הם ואין הם כי אם כלי חושב עצים הכשיל הוא הקרדום כי כן הוא מתורגם ובקרדמות באו לה (ירמיה מ"י כ"ב) וכמא דעלין בכשילין וכלפות הם כפמישין בלשון הערב ולא מכלי קרב עכ"ל.

34

יונהס דף * ז"ל מנחם וכמקרה זה יקרה לנו"ן ויש נו"ן משרת המלים בתחלתם ויש נו"ן סרוח באחריתה וכו' ואלה מקצתם כי סאון מגזרת סאה וכו' זכרון מזכר וכו' עכ"ל.

43

דונס דף * ז"ל דונש סאן ורמית נו"ן קטן וסאן וכו' אל נו"ני שלמן ומעוזניה והם כמו נו"ני ישמן ישכן אשר נו"הם נפעלים כאמרנו יקטן במשקל ישמן כן נאמר סאן ברעש וסואן במשקל שוכן ושכן וכו' עכ"ל.

29

יונהס דף * ז"ל מנחם פגר השני אשר פגרו מעבר את נחל הבשור (ש"א ל' י') כמו נשארו עכ"ל.

141

והנחסר ולהיות כן לא יתכן ואף כי הענין לא יקום באומדן פגרו
כמו נחלשו בהיותו מלשון הריסרה לא יתכן לאמר כי נחלשו כי
ההריסה זולתי החלישה וההריסה היא הנתיצה כמו הרס בעברתו

(אזכר ב' ב') :

47

5

ערך ופתחו

47 ואשר אמרת בפתרון ופתחו שעריך (ישע' ס' י"ח) ונפתחו איננו כן כי
ערך אם ופתחו כאשר הוא ויחסר מהענין הפותח כמו אם
ופתחו יחרוש בבקרים (עמוס ו' י"ב) יתחסר החורש וכמוהו ויאמר ליוסף הנה
10 אביך חולה (בראשית כ"ה א') יתחסר האומר :

ערך זה לא מלאכי כמנחם אשר מונה לפנינו וגם לא כחשובות דוכס ואינה שלמה גם לפנינו החשובה
כי לפי הענין חסרה ההתחלה וגם הסוף.

48

48

ערך

מן

ערך מן

(*) מן וגם השיבות עליו על פותרו מן (שמו' ט"ז ט"ו) כמו וימן דג גדול (וינ')
ב' א') ואשר מנה (דניאל) ותאמר אין לו דומה בלשון עברית ופתרון
15 מה הוא ובקום הפתרון הישב מן וימן "למה נצטרך לשום פתרונו
מה ומי הביאנו במקום צר אשר אין דרך לנשות ימין ושמאל וכה
הענין ברדת חמן לישראל במדבר וכראותם דבר אשר לא ראתה
עין ולא שמעה און אמרו איש אל אחיו מתת אלהים היא וזימון
זימן לנו כי לא ידענו מה הוא :

ז"ל דונש ופתרת אשר פגרו וכו' אשר נשאר באמרך אין לו דומה ויש דונש דף
88 לו דומה מלשון ארם הפסק המתרגם כי הרס תהרסם (שמות
כ"ג כ"ב) ארי פגרא תפגרינו ופתרון אשר פגרו אשר נהרסו ונחלשו עכ"ל
(*) ז"ל מנחם מן השני וימן ה' דג וכו' (יונה ב' א') ויקראו ונו' שמו מן ונו'
אשר מנה את מאכלם (דניאל א' י') עכ"ל.

ז"ל דונש מן הוא ודמית ויאמרו איש לאחיו מן הוא אל וימן ד' דג גדול מנחם דף
118 ואין לך דומה לו בלשון העברים ופתרון מן הוא מה הוא וכו'
דף לא ידעו מה הוא (שמות ט"ז ט"ו) יורה עליו עכ"ל.
20

	דברו לא נמתק	בשום קשה עתק
	הלא טוב לשחק	וקולו לא הרים
	אנך פתר כבדיל	ותהפוכות הגדיל
	והנה לא הכדיל	לבין תבן כרים
5	והשוה בתוחים	עלי ענין חוחים
	והמה כצריחים	ונקרת הצורים
	וגזר במבטא	מעומה מן עטה
	ובפסוק חמא	היעזוב מצורים
	דברו לא ערב	וחשב סכלות רב
10	בשום בלשון ערב	כמשמע בדברים
	לשון עברי העמית	בלשון הארמית
	והכשיל גם המית	נפשות ופגרים

ערך המעתיק

*) המעתיק והשיבות עליו בהחבירו המעתיק הרים (איוב ט"ה) עם יצא 20
עתק (ט"ז ב"ג) ותאמר כי שני חלקים המהופתרון המעתיק
הרים המסיע הרים ויצא עתק מפיהם יצא דבר קשה ודומה לו
בצואר עתק (פסלים ט"ה ו') עתקו גם גברו חיל (איוב כ"א ז') וזהו מנהג
המשיב על חברו וככה תהיה תשובתו לאמר לא הוא כי אם
כאשר אני הלא יש עליו להודיע מאיזה מקום יפר פתרונו והדבר 5
המונע הקמתו ויצדק הפותר כי מי יוכל לבטל דברי אחר כי אם
בתשובה קשה ועדים נאמנים זאילו הראית ענין חזק משבר פתרונו

ונחם דף *) ז"ל מנחם עתק וכו' האחד יצא עתק מפיהם (ש"א ב' ג') עתקו גם גברו
139 חיל וכו' המעתיק הרים (איוב ט' ה') עכ"ל.

דונם דף ז"ל דונש והבאת בחלק אחד המעתיק הרים עם יצא עתק מפיהם והם
17 שני חלקים פתרון המעתיק הרים המסיע הרים וכו' ופתרון
יצא עתק יצא דבר גדול ומשה מפיהם עכ"ל.

אזי הורינו לך ויעתק משם (בראשית י"ב ח') ויעל משם וכן תרגם 49
אונקלוס ואסתלק המעתיק הרים (לויב ט' ה') המעלה ויצא עתק דבר ערך
מועל אל תרבו תדברו גבהה יורה ופתרון בצואר עתק (ספלים ע"ה ו') המעתיק
כמו ענקתמו גאווה (ספלים ע"ג י') עתקו גם נברו חיל למעלה:

50

50

עירך

עירך אנך

5

אנך

(* אנך והשיבות עליו כפתר והנה י"י נצב על חומת אנך (עמוס ז' ז')
חומת הרם וזאת תשובתך לא יתכן לאמר חומת הרם
לחומה נהרסת וחומת בנוי לחומה בנויה כאשר יאמר לאדמה
הקדושה אדמת קודש ולאיש נבון איש תבונה ואף כי הנה כתוב
ועיר החרם (ישעיה י"ח י"ח) וגם ערים מחרבות (יחזקאל כ"ט) וכאשר יאמר 10
לערים חרבות ערי חורב (ישעיה ס"ח) כן יאמר לחומה נהרסת חומת הרם
ולדברך כי הוא הבדיל מה ענין הבדיל בחזון בהתיצבו על חומת
בדיל ובידו בדיל וגם אמרו הנני שם בדיל (עמוס ז' ח') ואמרת כי הוא
כמו ענין אכן הבדיל ומה ענין בדיל לאנך אבל אמרת כי חוג
15 כמשמעו בלשון הערב ואין נדמה לערב הלא זה סכלות רב:

(* ז"ל מנחם אנך השני הנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך (עמוס ז' ז')
הנני שם אנך בקרב עמי ישראל (שם) מלה זו אין לה דמיון
בתורה הוא אבל ראוייה היא להיות נרועת אל"ף כיתר המלים וכו' אז
יקום פתרונו כפי ענינו הראוייה להיות אנך מנכים נאספו עלי נכים וכו'
ענין נפויץ והרם הם על חומת נפץ והרם ופרץ ובידו מפץ לשחת את העיר
עכ"ל.

דוכס

דף

12

וז"ל דונש ואמרת כי אל"ף נצב על חומת אנך לא הוא מן היסוד ודמיתו
אל נאספו עלי נכים (תהלים ל"ה) כמו נך ופתרת אותו חומת
הרם ונפץ ולא יתכן לדבר לנו בחומת הרם ולא בחומת בנין לאמר בחומת
ברזל וחומת נחשת אנך באמרנו כי אנך הוא כמו בדיל כמשמעו בלשון ערבי
יתכן הטיב לסמיכה ובידו אנך יורה כי הוא דבר יתפש ויאהז ביד ונודע כי
מאנך תעשה משקולת הכונים התלויה בקו המדה עכ"ל.

ערך חוחים

ערך

חחים

- (*) חוחים ותשב עוד עליו בפתרו במערות ובחוחים (ש"ס"ג ו') ענין פחתים ובורות ותאמר לא הוא כי אם כשושנה בין החוחים (סיר ב' ב') ודמית הנעת הוי"ו הזה להנעת וי"ו דודים (ס"ב ל"ב) כן יאמר חוחים חוחים ואין בניגם אחד משקל דוד לא כמשקל חוח כי יש ביניהם מבדל גדול חוח בנקודה על הוי"ו ודוד הנקודה בתוכה ולא נמצא וי"ו פעם נע ופעם חונה כי אם בהיות הנקודה וכתובה] ולא על הוי"ו כמו דוד דודים דודים אבל בהיות הנקודה עליו ההא כמו שור שורים בהנעת וי"ו ולא מצאנו שורים ולא תורים להיות הוי"ו נע אבל בהיות הנקודה לא עליו יתכן להיות כה וכה הנעת הוי"ו וחניתו כדודים דודים ולכן אמרתי כי אין דוד 10 במשקל חוח ועוד הנמצא איש מתחבא בין החוחים כי הוא ירא ממנו וברח מפניו ולא יכול להתקרב אל החוח והקוץ ביען כי המרה מכאיבים את הבשר וגם לא נכון להחביר קוצים עם מערות ופחתים ובורות וכן עזיאל יוסיף אומץ באומרו ואמרו עמא במערתא ובצדתא ובשקיפא כפיא ובמערת טינרא ובגוביא: 15

מנחם דף 86 * ז"ל מנחם ובחוחים (ש"א י"ג ו') מיני שיחים ובורות תחתים כמשמעו עכ"ל. ובש' חח כששנה בין החוחים לשון קמשונים עכ"ל.

דו"ס דף 66 ז"ל דונש וחלקתה לשני חלקים ויהבאו במערות ובחוחים כשושנה בין החוחים (שיר ב' ב') והם חלק אחד ואשר אמרת כי חוחים הם כפחתים וכשיחים אין אמריך בהם נכוחים כי החוחים הם החוחים וא"ל למה הונע זה ובחוחים אומר כי יש לנו במשקל חוחים וחוחים דודים ודודים והאחד מדודים ודודים דוד כאשר האחד מחוחים וחוחים חח והדודים אשר על משקל חוחים וחוחים אלה הם ושימו את ראשיהם בדודים (י"ב י' ז') ובדודים ובצלחות (דח"ב' ל"ה י"ג) עכ"ל.

ערך מעוטה

ערך

מעוטה

(*) **מעוטה** ופתרת מעוטה למבח (יחזקאל כ"ח ד') מן עוטה אור (תלים ק"ר ב')

ולא שקלתו כדת כי אילו היה מן עוטה אור היה אומר

עטויה בפעלים הבאים במשקל עטה דע כי לא יאמר מפעלים

האלה וכמוהם במשקלם מפועל כי אם פעול לזכר ולנקבה פעולה

5 כמו מן עשה עשויה העשויה בהר סיני (במדבר כ"ח ו') ומן דחה דחוויה

גדר הרחוויה (סיל' כ"ד') ומן נטה נטוויה ונחסר המדבר לזכר מן הפעלים

האלה ולא יצטרך לה"א ותקמץ הפעל פה והוא מן עשה עשוי

מן בזה בזוי מן נטה נטוי מן גלה גלוי העשוי למלאכה (שמות ל"ח כ"ד) בזוי

אתה מאד (עברים ה' ב') ולא נמצא בפעלים האלה אשר המה משקל

10 פעול מפועל כי אם פעול ועטה כאחת מהנה וכמקרה זה יקרה

לה כי לא יאמר מן עשה מעושה ומן בזה מבזוה ובזוה המנהג

יתנהגו המלים האלה:

ערך היעזוב

ערך

היעזוב

15 (***) **היעזוב** ואשר השיאך להשיב על מנחם בפותרו היעזוב מצור

שרי שלג לבנון (ירמיה י"ח י"ט) אם טוב לנטוש ולאבד מקור

מים חיים עקב כפרתו בו בני אדם וגם דמית כי לא יאמר ינתש

כי אם לאשר ינתש מאיליו ולכן הוצרכת לפתור היעזוב היעזוב

(*) ז"ל מנחם השלישי התיב עטא ומעם (דניאל ב' י"ד) וכו' מעטה למבח ^{מנחם דף 132} (יחזקאל כ"א כ') ענין מחשבה הם עכ"ל.

וז"ל דונש מעוטה. ובחלק אחד הבאת מעוטה למבח עם התיב עטה ^{דונש דף 78} ומעם והם ב' חלקים עטה היא עצה ופתרון מעוטה למבח לוטה למבח והדומים למעוטה עוטה אור כשלמה עכ"ל.

(***) ז"ל מנחם וכה פתרון הפסוק היעזוב מצור שרי שלג לבנון אם ינתשו ^{מנחם דף 81} מים זרים קרים וגו' (ירמיה י"ח י"ד) היעזוב אדם מימי שלג לבנון הנגרים מצור שרי החולכים לאט על חול הארץ כל המוצא מימי שלג לבנון הטוב לעזוב אותם הישר בעיני המוצא אותם לעזובם והמה לחיי

53
ערך
 היעזוב
 אשר לא כן דע כי מצאנו מלים נרועים קצורי תבות כמו זה אשר
 נגרע ממנו האדם וכמו אם יחרוש בבקרים (עמוס ו' י"ב) נגרע החורש
 וכמו כאשר יבער הגלל (מ"ח י"ד י') וכהנה הרבה ואשר דמית כי
 נתשו כמוהם הרבה כמו תנתן לי נפשי (חסתר ז' ג') ולא מאליה והענין
 וכמוהו יהרס ולא יִפְּנֶה (איוב י"ב י"ד) וכמוהו ויכתב בדתי פרס ומדי (חסתר 5
 ח י"ט) וכאלה הרבה וכזה הפתרון המשל היטב כי אמר מי ראה
 אדם יעזוב מצור שדי מים קרים שלג לבנון המשיבים את הרוח
 כאשר עזבוני ושכחוני וכן כתוב כי שכחוני עמי (ירמיה י"ח ע"ה) והמשיל
 כבודו למים חיים כמו אותי עזבו מקור מים חיים (שם כ' י"ב):

10

54

54

ערך תתעלפנה

ערך

תתעלפנה

(* **תתעלפנה** והשיבות עליו בפתרו תתעלפנה הבתולות (עמוס ח'
 י"ג) לשון עטיפה וכן ותך השמש על ראש יונת
 ויתעלף (יונה ד' ח') ותאמר כי איננו כי אם לשון חורב ויבשת והפכת

עולם משיבים את הנפש ומחיים את הרוח ומרווחים את הנוף אם ינתשו
 מים זרים קרים נוזלים אם טוב לנתוש ולאכזר מקור מים המעידים לתרופה
 מים נאמנים נכונים לחיים והחיים תלויים בהם הטוב להיותם לאכזר ולנתישה
 כי שכחני עמי לשוא יקסרו (שם שם ט"ו) ואיך שכחוני עמי ונתשו
 מעלי חיים והניחו מקור מים חיים נוזלו כי לא ידעו ולא הבינו ואשר
 הוספנו מלה בתחלת הפסוק לאמר היעזוב אדם מצור שדי שלג לבנון
 חידוד הלשון הוא ויש כמוהו בעניני תורה כאלה הירצין בסלע סוסים אם
 יחרוש בבקרים (עמוס ו' י"ב) היה על המחוקק לחקות אם יחרוש החורש
 בבקרים וכו' עכ"ל.

דונס דף 81
 ז"ל דונש היעזוב ופתרת היעזוב מצור שדי וכו' ופתרון הפסוק יקום ויכשר
 שלג לבנון הנגרים מצור שדי וכו' ופתרון הפסוק יקום ויכשר
 בענין מיושר ולא יושם ינתשו בפתרון אלי יתשו ולא יוסף לפתרון
 אדם וכו' וכה יתכן פתרון הפסוק הזה היעזוב מצור שדי שלג לבנון אם
 ינתשו מים זרים קרים וכו' ואם תאמר איפה תמצא מלה במשקל יעזב במקום
 יעזב אומר הנה לנו במשקלו היערוך שועך לא בצר (איוב ל"ו י"ט) במקום
 יערוך עכ"ל.

מנחם דף 133
 (* ז"ל מנחם עלף תתעלפנה הבתולות היפות (עמוס ח' י"ג) מעלפת

54 המלים מיסודם ופתרונו טוב מפתרוןך כי הוא כמו בעטף עולל
ויונק (א"כ ב' י"ח) העטופים ברעב (ס"ט ס"ב י"ט) ופתרון על ראש יונה ויתעלף ערך
החטא 54 בהכות השמש בראש יונה וחם השמש עליו לקח בגדו ויתעטף בו
ויבס את ראשו מפני החום ולדברך איך יבס הראש פני השמש
היתכן כזאת לאמר :

5

55

55

ערך

קמח

קמח

(*) קמח ויהי כראותך כי אמר קמח כמשמעו דמית כי כמשמעו
בלשון ערב ותשב עליו ברוחב פה לאמר כי הקמח כמשמעו
ובערבית היא החטה והקמח בעברית היא הטחון כמו ותקח קמח
תלש (ס"ט כ"ח כ"ד) ואיננו כאשר דמית בלשון הערב כי יש למלה מראה
אחר וכה הוא הפתרון כמשמעו באומר כאשר הוא ידוע במלים

ספירים (שיר ה' י"ד) ותבס בצעיף ותתעלף (בראשית ל"ח י"א)
עכ"ל.

ו"ל דונש תתעלפנה ובחלק אהר הבאת ביום ההוא תתעלפנה עם
84 דונש דף ותבס בצעיף ותתעלף והם שני חלקים ותתעלף הוא כמו
ותתחלחל (אסתר ד' ד') ופתרון ותתעלפנה תחרבנה ותבשנה ותתשתנה
בצמא וכמוהו ותך השמש על ראש יונה ויתעלף (יונה ד' ח') וכמוהו
בלשון חורב ויבשת וכל עצי השדה עליו עולפה (יחזקאל ל"ו ט"ז) ושם
יד לפה עכ"ל.

(*) ז"ל מנחם קמח קמח סולת (בראשית י"ח ו') קחי רחים וטחי קמח
156 מנחם דף (ישעיה מ"ז ב') צמח בלי יעשה קמח (הושע ח' ז') כמשמעו
המים עכ"ל.

ו"ל דונש וטחי קמח באמרך פתרונו כמשמעו ואם אין פתרון אלה
68 דונש דף המלים כמשמעם הם ישפטוך לדמות לשון הערבית ללשון
הערבית והגני אערוך לך מקצת דברי העברית אשר פתרונם באותיות
כמשמע בערבית להודיעך כי הלשונות דומות זו לזו אבל יש ביניהם חילוק
וכו' וכו' עכ"ל.

5 הידועים בפתרון וספרו מאלה מלא כמו במחברת אלף אצורה
ערך ואין כמשמעו בעברית במחברת ב"ת בגר כמשמעו בערבית וזה
קנה המנהג לרוב המלים:

תם אל כתאב ואל חמר ללה

תמו דברי תלמידי מנחם אשר השיבו על דברי דונש
בן לכרש אשר חלק על מנחם רבם.
